

Remissvar på slutbetänkandet *Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige* (SOU 2018:78)

Avgränsning för remissvaret

Institutet för språk och folkminnen (Isof) lämnar härmed synpunkter på slutbetänkandet *Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige* (SOU 2018:78). Bara de delar av utredningen som berör Isofs uppdrag att följa tillämpningen av språklagen (SFS 2009:600) har kommenterats. De avsnitt som berörs är kap. 9.2.2. *Utmaningar och hinder för inkludering* samt 9.4.2. *Språk*.

Sammanfattning

Universitet och högskolor har, i högre grad än de flesta andra myndigheter, en verksamhet präglad av internationalisering. Som ett led i att lärosätena upplever ett behov av att kunna använda engelska i vissa interna arbetsprocesser, kan det finnas anledning för regeringen att göra en närmare genomlysning av hur detta förhåller sig till språklagen och om det finns behov av att förtydliga rättsläget. Syftet skulle vara att åstadkomma en tydligare vägledning för lärosätena vad gäller val av förvaltningspråk i olika interna arbetsprocesser. En eventuell översyn bör utgå från språklagens grundläggande princip om att svenska ska kunna användas inom alla samhällsområden. Det är också viktigt att universitet och högskolor fortsätter att arbeta för ökad medvetenheten om nödvändigheten av parallellspråkighet, eftersom Isof bedömer att både svenska och engelska kommer att ha en central plats inom universitetens och högskolornas undervisnings- och forskningsverksamhet också i framtiden.

Utredningens bedömning av språksituationen vid högskolor och universitet

I Internationaliseringsutredningens delbetänkande (SOU 2018:3) fanns ett förslag som gick ut på att högskolor och universitet skulle undantas språklagens krav på svenska som förvaltningspråk. Förslaget motiverades först och främst med att undantaget skulle möjliggöra för icke svenskspråkiga studenter och forskare att ta på sig administrativa uppdrag. Isof avrådde regeringen från att gå på utredningens linje, med motiveringen att konsekvenserna av förslaget inte var tillräckligt genomlysta.

Det aktuella slutbetänkandet (SOU 2018:78) behandlar frågan om lärosätenas förvaltningspråk i avsnitten 9.2.2. *Utmaningar och hinder för inkludering* samt 9.4.2. *Språk*.

Utredningen skriver att konsekvensen av språklagens krav på svenska som förvaltningspråk är att studenter och anställda som inte behärskar svenska får svårt att medverka i berednings- och beslutsprocesser inom lärosätena. Enligt en enkät som utredningen genomfört, upplever studentkårerna att kravet på svenska är ett hinder för möjligheten att inkludera inresande studenter i delar av kårens fackliga verksamhet.

Samtidigt visar enkäten att många studentkårer arbetar allt mer medvetet med att inkludera inresande studenter i verksamheten, b.la. genom att upprätta riktlinjer om språkval och att översätta centrala dokument till engelska.

Slutbetänkandet innehåller inget konkret förslag om avsteg från språklagen. Däremot skriver man att:

”Utredningen anser att det finns anledning att överväga ett vidare undantag för verksamheten vid lärosäten och forskningsfinansiärer som kan omfatta delar av det administrativa arbetet” (SOU 2018:78, kap 9.4.2. Språk, s.351).

Isofs synpunkter

Isof konstaterar, liksom i remissvaret på delbetänkandet (SOU 2018:3), att språklagens bestämmelse om svenska som förvaltningspråk utgår från offentlighetsprincipen. En svenskspråkig allmänhet ska kunna beredas insyn i statlig verksamhet. Detta är en princip som bör vara robust över tid, och inte undantas annat än av mycket starka skäl. Även om inresande studenter och anställdas medinflytande i vissa arbetsprocesser inte är oviktigt, så är avsteg från språklagen i det här avseendet en betydligt mer komplex och djupgående fråga än så.

Isof påpekade i sitt remissvar på delbetänkandet att en viktig insats för att förbättra insyn och karriärmöjligheter för inresande studenter och anställda är att möjliggöra god och ämnesspecifik undervisning i svenska. Med tanke på att svenska språket även fortsättningsvis kommer att vara central i statliga lärosätens verksamhet, kommer behovet av svenskkunskaper att bestå.

En annan synpunkt som Isof framförde i samband med delbetänkandet var att det inom ramarna för språklagen redan finns ett visst utrymme för flexibilitet vad gäller språkval inom högskolans förvaltning. Detta utrymme behöver dock specificeras och konkretiseras så att lärosätena får en tydligare rättslig vägledning om när engelska kan användas i interna arbetsprocesser.

Justitieombudsmannen (JO) har i beslut som rör lärosätens arbetspråk påpekat att högskolor och universitet har en särskilt utmanande situation när det gäller tillämpningen av språklagens bestämmelser om svenska som förvaltningspråk. Bland annat har JO konstaterat att lärosätenas internationaliseringsmål och språklagens bestämmelser i vissa fall kan te sig motstridiga.¹

Det kan alltså finnas skäl för regeringen att närmare utreda språklagens bestämmelse om svenska som förvaltningspråk i relation till lärosätenas interna arbetsprocesser. En förutsättning är naturligtvis att offentlighetsprincipen är vägledande även i en sådan översyn, liksom språklagens grundprincip om att svenska ska kunna användas inom alla samhällsområden. Det är alltså inte rimligt att öppna upp för möjligheten att ersätta svenska med engelska inom språklagens så kallade *kärnområde*. Det som bör övervägas är i så fall snarare möjligheten att använda engelska i vissa situationer,

¹ JO (2008). Krav på att ansökningar om forskningsanslag ska vara skrivna på svenska, dnr. 1811-2008.

med översättning till svenska. När, och på vilket sätt detta skulle kunna ske, bör i så fall vara något som kunde beaktas inom ramen för översynen.

Universitet och högskolor kommer överlag att behöva anpassa sig till en alltmer parallellspråkig verksamhet, där det svenska språket kommer att fortsätta att ha en central plats, trots ökad användning av engelska. En växande medvetenhet om behovet av parallellspråkighet är, precis som utredningen pekar på, på gång vid de flesta lärosäten. Denna utveckling måste fortsätta, så att universitet och högskolor i framtiden kan fatta mer medvetna val om sin språkanvändning